

Advies Sectorraad Kunsten en Erfgoed

29 september 2010

Bedenkingen en prioriteiten naar aanleiding van het Cultuurforum

Inleiding

Sinds de start van het Cultuurforum, een project geïnitieerd door Vlaams minister voor Cultuur Joke Schauvliege, kijkt de SARC, waaronder ook de Sectorraad Kunsten en Erfgoed, met spanning uit naar de resultaten ervan. Enkele van zijn leden konden het hele traject al van dichtbij volgen, als voorzitter of als lid van een van de ateliers; anderen waren niet betrokken bij het tot stand komen van de uiteindelijke teksten.

Op zijn vergadering van 8 juni 2010 ontving de sectorraad de heer Jan Vermassen, raadgever van de minister. Op basis van dat gesprek, besliste de sectorraad om tegen september een aantal prioriteiten te formuleren uit het hele traject, die eventueel via de Beleidsbrief Cultuur verder kunnen opgepikt worden¹. De sectorraad wil graag een gesprekspartner zijn bij een eventuele opvolging. Enkele van de thema's van het Cultuurforum staan trouwens al langer op de agenda van de sectorraad, o.a. in het Werkprogramma 2010-2012 van de SARC². Daarin wijst de Sectorraad Kunsten en Erfgoed onder andere '*relatie cultuur en economie*' en '*participatie en diversiteit*' aan als op te volgen thema's.

De sectorraad besprak de teksten van de ateliers op zijn vergadering van 7 juli 2010 op basis van een voorafgaande schriftelijke insteek van de leden en werkte onderstaand advies af op zijn vergadering van 9 september 2010.

Cultuurforum: traject met eigen logica

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed wil eerst en vooral zijn appreciatie uitdrukken aan alle leden, voorzitters en ondervoorzitters die zich een half jaar lang hebben ingezet in een van de zeven ateliers van het Cultuurforum. De ideeën die zij zo hebben vergaard, zijn waardevol en verdienen de verdere aandacht van het beleid en van de sector – en dus ook van de Sectorraad Kunsten en Erfgoed.

Het Cultuurforum was een traject met een heel eigen logica en perspectief. De ateliers werkten rond de zeven beleidsopties die minister Schauvliege formuleerde in haar Beleidsnota 2009-2014: duurzaam beleid, participatie en diversiteit, e-cultuur en digitalisering, competentieverwerving en -waardering, cultuurmanagement en culturele economie, internationaal cultuurbeleid en tot slot eco-cultuur. De deelnemers werden gevraagd om aangaande hun thema een visie, doorbraken en acties te formuleren, met de blik gericht op 2020. De zeven ateliers vulden deze opdracht elk op een eigen, kenmerkende manier in. Elke tekst is een samenhangend geheel met een grote interne logica.

Het traject werd intensief beleefd door een aantal mensen, een vijftien- à twintigtal per atelier, uit heel uiteenlopende delen van de ruime cultuursector. Tel daar de deelnemers aan het start- en het

¹ Zie ook het gecoördineerd advies van de SARC van 24 september 2010 over accenten voor de Beleidsbrief Cultuur. Enkele punten die daar werden aangehaald, worden in deze nota verder uitgewerkt.

² http://www.cjism.vlaanderen.be/raadcjism/downloads/werkprogramma_SARC_2010-2012.pdf.

slotmoment bij, en een groot deel van de sector werd gemobiliseerd voor dit proces. Op het slotmoment in de Vooruit in Gent op 7 juni 2010 konden in elf workshops, zowel in de voor- als de namiddag, thema's over de verschillende teksten heen bediscussieerd worden. Het is echter onzeker hoe er verder zal worden gewerkt aan deze thema's, die door het Cultuurforum op de agenda zijn gezet, en welke status de teksten zelf innemen in dat debat.

Een veelgehoorde frustratie was dat er tijd te kort was: (te) weinig tijd om als atelier zelf alles voldoende door te praten en uit te schrijven, te weinig tijd om de ideeën breder te toetsen, te weinig tijd om gemeenschappelijke ideeën – over de ateliers heen – te ontdekken en formuleren. Daardoor zijn de teksten niet overal even duidelijk, concreet of genuanceerd geformuleerd. En daardoor zijn de resultaten ook moeilijk te veralgemenen als ideeën die uit de hele cultuursector komen. Eerder kunnen ze misschien gezien worden als vertrekpunten, als een basis die lijnen uitzet en waarop concrete acties kunnen geënt worden.

Mogelijk vervolgtraject: insteek vanuit de Sectorraad Kunsten en Erfgoed

In haar slottoespraak in de Vooruit, zei Vlaams minister Joke Schauvliege onder andere het volgende: *'Sommige voorstellen zullen u bevallen, andere wellicht minder. Nog andere – misschien de meeste – geven aanleiding tot verdere reflectie en dialoog. Dat is precies de bedoeling. Ik wil immers met u tot een passende en gedragen invulling van de voorstellen komen.'*³

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed wil aan deze uitnodiging alvast constructief meewerken, en wil verder gaan met de doorbraken en acties die werden geformuleerd.

Zijn blik is echter fundamenteel anders dan die van het Cultuurforum. Terwijl het Cultuurforum de bedoeling had om een (ideële) toekomstvisie uit te werken voor 2020, gaat de sectorraad in eerste instantie eerder op zoek naar antwoorden op bestaande problemen, naar alternatieven die tot een beter beleid voor cultuur kunnen leiden.

In wat volgt geeft de sectorraad prioriteiten aan. Hij zoekt een rode draad en wil verder opnemen wat inspirerend werkt. Hiermee stipt hij tevens de ideeën aan die het eigen werk binnen de sectorraad kunnen verrijken en stimuleren. Anderzijds voelt hij ook de nood om bepaalde zaken scherp te stellen en te verfijnen. Ook dit zal op sommige plaatsen in onderstaand advies een plaats krijgen: de ongenueanceerdheid die soms in de teksten zit, heeft immers consequenties voor een eventueel toekomstig gebruik van de teksten als basis voor erop volgende beleidsdaden. In dialoog met de minister wil de sectorraad daarom graag de nodige nuances proberen aan te brengen.

ADVIES

1. Samenwerking als overkoepelende prioriteit

Tijdens het lezen van de teksten van de zeven ateliers, kwamen al snel enkele onderwerpen bovendien, die volgens de Sectorraad Kunsten en Erfgoed een absolute prioriteit moeten zijn. Veel van deze thema's komen terug in de verschillende teksten, en werden ook al eerder door onder andere de sectorraad op de agenda gezet. Omwille van dit weerkerende en gemeenschappelijke karakter, wenst de Sectorraad Kunsten en Erfgoed een overkoepelende prioriteit naar voor te schuiven, zonder dewelke de andere prioriteiten niet het gewenste effect kunnen bereiken dat de sectorraad voorstaat.

We willen hier nogmaals benadrukken hoe belangrijk het is dat er over de grenzen heen gewerkt wordt. Muren tussen organisaties, sectoren en zeker op beleidsvlak tussen beleidsdomeinen moeten gesloopt worden. In wat volgt zullen we voor diverse domeinen die verbonden zijn met de cultuursector een mentaliteitswijziging bepleiten. Deze wens zal net dat blijven indien we enkel aandacht hebben voor het vakje 'cultuurbeleid', zonder te kijken naar de ons omringende domeinen.

³ De volledige toespraak en de teksten van de ateliers zijn na te lezen op www.cultuurforum.be.

De Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling, waarvan er momenteel een nieuwe ontwerp tekst klaar ligt, speelt ook in op deze optie voor meer grensoverschrijdend beleid. Het hoeft geen betoog dat de sectorraad hier volledig achter kan staan.

In de derde doorbraak van het atelier 'Duurzaam beleid', '**Bestaande kaders evalueren en beweging stimuleren**', werd dit als volgt verwoord:

'Het Vlaamse cultuurbeleid is niet enkel gericht op het subsidiëren van organisaties en sectoren, maar ook op het bereiken van brede maatschappelijke doelen. Deze doelen voor cultuur worden geformuleerd in dialoog met de prioriteiten in andere maatschappelijke domeinen zoals economie, innovatie, zorg, stedenbeleid, media, onderwijs, én met een internationaal ijkpunt.'

Het atelier 'Duurzaam beleid' vervolgt: *Veldanalyses, toekomstscenario's en het inzetten van expertise zijn de basis voor doelen, functies, effecten en resultaten die richting geven aan de culturele spelers.'*

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed stemt hier mee in. Bovendien is het kwantificeren van de culturele sector in termen van aanbod, bereik/impact, zakelijke aspecten etc. een belangrijk instrument, niet in het minst om op het beleid te wegen, zowel vanuit de wisselwerking overheid – culturele sector als vanuit het cultuurbeleid naar de andere beleidsdomeinen in de Vlaamse Gemeenschap of beleidsdomeinen van overheden op andere niveaus (federaal, lokaal).

De sectorraad beseft wel dat een werk van lange adem zal zijn. Er moet daarom nu een begin gemaakt worden aan deze attitudeverandering, en dat kan enkel indien dit in samenspraak gebeurt.

2. Tot stand brengen van verandering in attitudes

2.1 Attitudeverandering wat betreft het doorgeven van een culturele houding aan volgende generaties

Doorbraak 5 van het atelier 'Diversiteit en participatie' leest: '**Cultuur is overal**'. Dit doet denken aan de stelling uit het Memorandum⁴ van de SARC: we willen een situatie waarin er niet meer voor moet worden gepleit dat er cultuur moet zijn, cultuur IS. Er wordt in de teksten bijvoorbeeld vaak verwezen naar de meerwaarde die cultuur biedt aan de samenleving op verschillende vlakken: economisch, symbolisch, maatschappelijk, voor een individu. Indien we echter blijven denken in deze termen van 'toegevoegde waarde', verdwijnt het begrip cultuur als waarde op zich en verwordt het tot een 'service', tot 'iets dat erbij komt'. Dit soort gevoel van vrijblijvendheid ten opzicht van cultuur, willen we pareren met een groter gevoel van mede-eigenaarschap en zo een diepere inbedding in de samenleving.

In deze context – het na te streven maar voorlopig jammer genoeg nog onrealistische ideaal van 'cultuur is (overal)' – komt de rol van het onderwijs en van de media in bijna alle teksten ter sprake. De sectorraad maakt het onderscheid dat de media weliswaar cultuur onder de aandacht kunnen brengen (en er zelf in sommige gevallen ook deel van uitmaken), maar dit eerder op korte termijn. Het onderwijs, echter, kan en moet op de lange termijn en op alle niveaus werkelijk een verandering in het maatschappijbeeld teweeg brengen en de vrijblijvendheid wegwerken.

2.1.1 Ontwikkelen van creativiteit

De sectorraad wijst daarbij de lerarenopleiding aan als zwakke plek in het verhaal. Het volstaat volgens hem niet om cultuurprojecten te ontwikkelen, hoewel hier in de praktijk al heel wat goed en nuttig werk verricht is. Als we echter willen dat er een culturele houding insijpelt in de maatschappij, dan begint dit bij kinderen en jongeren – en dus in essentie bij diegenen die kinderen en jongeren onder hun hoede hebben.

Daarom zou 'cultuur' moeten beschouwd worden als een vakoverschrijdende eindterm, vast in het curriculum. Een culturele attitude bijbrengen gaat niet enkel over 'naar toneel gaan' maar om het ontwikkelen van creativiteit bij kinderen en jongeren, die ze vervolgens kunnen inzetten in hun verdere leven, loopbaan, vrije tijd, etc. Het is van belang daarbij cultuur binnen het onderwijs niet te verenigen

⁴ SARC, *Memorandum 200-2014. Cultuur IS. Uitdagingen voor het cultuurbeleid in Vlaanderen*. April 2009. Zie www.sarc.be voor de volledige tekst.

tot kunst, en kunst niet tot vaardigheid. De mentaliteit en houding van het onderwijzend personeel zelf is het beginpunt: ook bij hen moet cultuur meer dan een occasionele vrijetijdsbesteding worden. Daarnaast kunnen andere initiatieven (o.a. via de Canon Cultuurcel, De Veerman, Musica,...) continuïteit bieden.

Dit is niet gemakkelijk. Scholen worden tegenwoordig bedolven onder het vele 'moeten'. De sectorraad beseft dan ook terdege dat dit een plan op de lange termijn is, juist omdat het om een cirkelbeweging gaat. Jonge mensen die vandaag leerkracht willen worden, hebben zelf misschien van thuis of op school geen culturele attitude meegekregen. Het moet dan mogelijk zijn (sommigen onder) hen op drie jaar tijd 'wakker te schudden', zodat de cirkel in positieve zin op gang wordt getrokken. De bezwaren die er kunnen zijn vanuit scholen of opleidingen, moeten echter met aandacht beluisterd worden. Samen kunnen we proberen ze weg te werken of op een positieve manier om te buigen.

2.1.2 Toptalentopleidingen voor specifieke artistieke disciplines

Naast deze creatieve, culturele houding in opleidingen voor alle kinderen en jongeren, staat de sectorraad achter de actie A 3.6 zoals geformuleerd in het atelier 'Competentieverwerving en waardering stimuleren'. Hij vindt dat, zeker voor specifieke artistieke disciplines, toptalentopleidingen aandacht verdienen. Dit idee bestaat trouwens al langer – bijvoorbeeld voor dans of muziek – maar raakt moeilijk gefinancierd.

Overigens is het (actief) detecteren van toptalent nog iets anders dan het talent, eens het ontdekt is, te begeleiden. Detectie is een belangrijk aspect, maar kan ook eerder organisch gebeuren: door opleiders, door ouders, etc. De sectorraad wenst echter een focus op de begeleiding. In verschillende disciplines kan dit verschillend ingevuld worden: bij ballet is het bijvoorbeeld belangrijker dat er op zeer jonge leeftijd begonnen wordt dan bij sommige muziekopleidingen. Dit zijn dan bijna individuele trajecten.

Voorop staat dat deze toptalentontwikkeling samen kan gaan met het afwerken van een reguliere opleiding. Hier kan inderdaad, zoals het atelier voorstelt, inspiratie gezocht worden in de sportsector. Topsporters kunnen o.a. vrijstellingen krijgen, of hun sport wordt ingepast in het bestaande curriculum. Gelijkaardige instrumenten kunnen voor kunstdisciplines gecreëerd worden, zodat kinderen en jongeren met een uitzonderlijke gave gestimuleerd worden om de middelbare school af te maken. Indien zij later niet in het lesgevend aanbod (zie hieronder) terecht kunnen, is het van belang minstens een diploma secundair te hebben.

2.1.3 Coaches en 'meesters'

De sectorraad wijst op het probleem dat het hoger kunstonderwijs bijna aan zijn limieten zit. De instituten hebben zowat hun kwantitatieve grenzen bereikt.

Het Deeltijds Kunstonderwijs is, zeker in een stedelijke context, belangrijk als aanvullend onderwijs en moet voor iedereen binnen een redelijke afstand toegankelijk zijn. In verband met spreiding moeten echter nog veel problemen worden aangepakt.

Het feit dat de grenzen van geïnstitutionaliseerde kunstopleidingen bereikt zijn, noopt tot een herdenken ervan. De sectorraad oppert de uitwerking van een systeem van coaching. Coaches kunnen kinderen en jongeren vanaf een jonge leeftijd, individueel of in lesverband, culturele en/of artistieke begeleiding aanbieden. Het moeizaam verworven metier van kunstenaars, kan ook op deze manier aan jonge mensen doorgegeven worden. Er is immers maar een beperkt lesgevend aanbod voorhanden in het onderwijssysteem. In dezelfde lijn zit het voorstel tot een herwaardering van de 'meesters' waar je als (top)talent naar toe kan gaan om de stiel op een individuele en intensieve manier te leren.

2.2 Attitudeverandering wat betreft het aanbod en de rol van de lokale niveaus

De sectorraad wil ook de schaduwzijde van het adagium 'Cultuur is overal' belichten. Hij waarschuwt tegen te veel en een te breed aanbod. Indien er alsmaar nieuwe initiatieven komen, indien alle spelers altijd willen verbreden, dan kan de cultuurliefebber op de duur niet meer volgen.

Een deel van het probleem is dat het aanbod te ongestructureerd is. De slinger is op een gegeven moment te ver doorgeslagen: de unieke profilering en differentiëring van individuele instellingen die de jongste jaren nodig was, moet nu misschien terug meer richting samenwerking en focus op een gedifferentieerd publiek gaan. Tot het juiste evenwicht wordt gevonden, niemand is immers voorstander van eenheidsworst.

Vooraf de aansluiting in de stedelijke context zal in de nabije toekomst de uitdaging vormen. Een diverse samenstelling van het medewerkersbestand is alvast een stap in de goede richting naar een divers publiek. Ook deze weerspiegeling is volgens de sectorraad een prioriteit op korte termijn.

De sectorraad zoekt een mogelijke oplossing bij het gemeentelijk cultuurbeleidsplan en de rol van de cultuurbeleidcoördinatoren. Er moet goed nagedacht worden hoe de culturele ruimte op gemeentelijk of stedelijk vlak het best en efficiëntst ingevuld wordt. Bibliotheken zorgen bijvoorbeeld nog altijd de breedste toeleiding van alle soorten cultuurhuizen en hebben een specifieke benadering naar hun publiek. Moet elke individuele instelling dan opnieuw dezelfde oefening doen om dat publiek te lokken? De uitdaging voor de komende jaren ligt voor de sectorraad dan ook bij het optimaliseren van samenwerkingsverbanden, en acht ook op dit vlak een attitudewijziging noodzakelijk om dat te bewerkstelligen.

In dit verband is het van groot belang dat de huidige oefening rond de interne staatsvorming met zorg wordt voorbereid.

Dit is bij uitstek een verhaal dat van onderuit moet groeien. Aangezien elke gemeente, elke regio anders is, is de cultuurbeleidcoördinator de aangewezen persoon om de banden te versterken.

2.3 Attitudeverandering wat betreft het omgaan met de economische realiteit en de nood aan verdere professionalisering

2.3.1. Sectoren moeten naar elkaar toe groeien

Het atelier 'Cultuurmanagement en culturele economie' begint zijn tekst met een uitgebreide situering en toekomstvisie. Terecht merkt men op dat de huidige besparingen, ingegeven door de financiële crisis, niet meer dan een aanleiding kunnen zijn om dit thema op de agenda te zetten. Ook hier is immers een wijziging nodig van hoe we als maatschappij omgaan met de voortdurende vernieuwingen op vlak van middelen en structuren en hoe deze hun weerslag hebben op de organisatie van het culturele leven.

Uit discussies in de Sectorraad Kunsten en Erfgoed, nu maar ook in het verleden, blijkt dat er nog veel werk is wat betreft het naar elkaar toegroeien van beide sectoren. Vanuit de culturele geledingen wordt er soms wat van op en afstand gekeken naar het gegochel met economische termen in de tekst van het atelier. Winst, groei, zelfverdienend vermogen, rendement,... zijn dit ook criteria die (moeten) gelden voor cultuur? Anderzijds is de bereidheid zeer groot om te evalueren en te evolueren en wil men samen op zoek gaan naar werkbare vormen. Met dien verstande dat, zoals al vermeld stond in het Memorandum van de SARC: *'Een cultureel investeringsbeleid nooit in de plaats [kan] komen van subsidiëring, maar complementair [is] aan het subsidiëringbeleid.'*⁵

Aan de andere kant is het ook aan de economische sector om de culturele sector in positieve zin te vinden. Het stimuleren van culturele competenties kan de brug slaan tussen beide. Zoals we in het vorige hoofdstuk gingen op het belang van onderwijs voor het implementeren van creatieve houding in de samenleving, zo pleiten we ook hier voor de lerarenopleiding als plaats om veranderingen te stimuleren. Vaardigheden als creativiteit en zelfredzaamheid, waarvan ondernemerschap deel kan uitmaken, kunnen enerzijds gestimuleerd worden in het secundair onderwijs. Anderzijds hebben deze competenties zeker ook hun plaats in de (lerarenopleidingen voor) opleidingen voor ondernemers zelf.

2.3.2 Dynamisch beleid en professionele organisaties

De eerste doorbraak van het atelier 'Cultuurmanagement en culturele economie', '**Een nieuwe en dynamische Vlaamse cultuurbeleidsvisie**', sluit mooi aan bij bovenstaande en in het bijzonder bij de overkoepelende prioriteit die de sectorraad formuleerde. Een visie op cultuurbeleid mag niet enkel

⁵ SARC, *Memorandum 2009-2014*, p. 15.

gericht zijn op één 'ommuurde' sector, maar staat in voortdurende wisselwerking met andere domeinen van het maatschappelijke leven. Ook in het atelier zelf was men zich hiervan bewust (cf. de tweede en derde actie bij deze doorbraak). Het is tijd om een aantal indicaties voor een nieuw beleid die al langer in de pijplijn zitten, concreet te maken.

Een dynamisch beleid voor de culturele sector in Vlaanderen speelt volgens de sectorraad in op de evoluties in de maatschappij zelf. Ooit werd de beslissing genomen om de vzw als organisatievorm te nemen voor culturele instellingen. De samenleving evolueert echter, en daarmee ook de potentiële instrumenten voor het beleid. De sectorraad beseft de nood van de overheden aan een controleerbare basis, maar vraagt zich af of en hoe andere juridische of werkvormen aanvaardbaar kunnen worden. De mix die er de jongste jaren is tussen de culturele sector en economie, is een duidelijk signaal dat intelligente openingen en debatten moeten starten hieromtrent.

Een dynamisch beleid maakt ook een onderscheid tussen diverse soorten en groottes van organisaties. Terwijl kleinere organisaties niet altijd vragende partij zijn om meer eigen inkomsten te (kunnen) verwerven, voelen grote instellingen dat ze aan plafond zitten en internationaal niet mee kunnen. Zij willen op grote schaal kunnen werken en financiering andere dan subsidiëring kunnen hanteren, bijvoorbeeld projecten via tax shelter, werken met giften of het gemakkelijker verkrijgen van een investeringskrediet.

De sectorraad verwijst hierbij nogmaals naar zijn vraag naar mede-eigenaarschap en naar het wegnemen van de vrijblijvendheid ten opzichte van de sector. Mogelijke alternatieven kunnen groeien in het veld om daarna geëvalueerd te worden en eventueel decretaal te worden opgepikt. Ook in de zijlinie bij de acties 2, 4 en 5 van de vierde doorbraak, bemerkt de sectorraad dat, zeker in tijden van crisis en besparingen, het efficiënter maken van huidige maatregelen zoals de *tax shelter* en het wegwerken van problemen en misbruiken uit de praktijk in de huidige regelingen prioriteit heeft boven het uitbreiden naar andere sectoren van deze middelen. Daarenboven moet er eerst grondig onderzocht worden of de systemen ook daadwerkelijk renderen voor de overheid, alvorens nieuwe maatregelen in te voeren.

Een andere bedenking die de sectorraad maakt, is dat, hoewel ondernemerschap essentieel is voor culturele instellingen, de verwoording in deze eerste doorbraak te sterk in economisch groeidenken is gesteld. Er is echter wel heel veel te zeggen voor meer zelfstandigheid en daarmee gepaard gaand meer verantwoordelijkheidszin: een onderneming moet zelf kunnen zoeken naar meer connecties met de samenleving en met ondernemerschap.

Wat er groeit vanuit de sector, waar men al mee bezig is, moet niet opnieuw of daarnaast door de overheid worden bedacht. De vzw-structuur zou een aantal verregaande aanpassingen kunnen ondergaan die beter aansluiten bij de huidige realiteit. Eventuele nieuwe vormen moeten de kans krijgen te bewijzen of zij in de culturele context (beter dan de oude) kunnen functioneren.

De sectorraad bepleit dus een omzichtige aanpak, die stap voor stap werkt en de voor- en nadelen wikt en weegt. De controlemechanismen vanuit de overheid moeten voldoende zijn om misbruiken te kunnen vermijden en toch flexibiliteit toe te laten.

Zo moet er bijvoorbeeld worden stil gestaan bij de mogelijkheid van een koppeling van de loonschalen aan de hoogte van de subsidies of bij een herdenking van de verhouding tussen subsidies en de eigen inkomsten. Een andere mogelijkheid is die van het instellen van een aantal basisopdrachten waar een bepaald bedrag tegenover staat, met de vrijheid van de instelling om daarbuiten andere taken te ontwikkelen met een eigen financiering.

Ook valt het de sectorraad op dat CultuurlInvest momenteel geen kapitaal verschaft aan ondernemingen die werken met subsidies, en hij vraagt zich af of dit nog haalbaar is in de toekomst. De Sectorraad Kunsten en Erfgoed organiseerde op 10 december 2009 een hoorzitting met o.a. CultuurlInvest. Daaruit bleek dat er nog steeds een hoge drempel bestaat voor wie bij deze investeringsmaatschappij wil aankloppen: *'Uit de cijfers blijkt dat 280 van de dossiers die in de loop van 3 jaar werden ingediend, oftewel 13%, groen licht krijgen. Dit lijkt de sectorraad heel weinig. Men vreest dat er te weinig risico wordt genomen, dat er toch nog te weinig ondersteuning is voor een*

*sector die het echt nodig heeft. [...] CultuurInvest geeft een investering en verwacht dat die wordt terugbetaald. Hoe meer risico, hoe minder kans daarop. [...]*⁶

De sectorraad wijst er op dat CultuurInvest oorspronkelijk ruimer werd voorgesteld, en dat het verschil met een bank zou zijn dat men 'mislukkingen' zou kunnen toelaten. Hij spoort de minister dan ook aan om dit instrument te blijven evalueren en verfijnen. Bijvoorbeeld op het vlak van het opstellen van beleidsplannen en het meedenken met organisaties kan er nog veel gebeuren, hoewel CultuurInvest dit op dezelfde vergadering aangeeft dat *'bij PMV de aanvragers [worden] begeleid in hun plannen, men samen het businessplan [wil] sterker maken om daarna een bank te kunnen overtuigen. Zij vormen een klankbord, wijzen op de pijnpunten en duiden op de progressiemogelijkheden. Die begeleiding vormt de meerwaarde.'* De sectorraad vermoedt toch nog een veel te afwachtende houding en ziet mogelijkheden op vlak van het delen van knowhow. CultuurInvest moet als een motor fungeren in het economische denken. Ook Flanders Investment and Trade, die op diezelfde vergadering in december werd gehoord, heeft een functie als stimulator voor bedrijven om een visie op ondernemerschap uit te werken.

Het is immers de overtuiging van de sectorraad dat veel bedrijven bezig zijn met de continuïteit van hun bedrijf, eerder dan met het blind nastreven van winst of groei. Duurzaamheid is in die zin ook een belangrijk economisch gegeven. Net zoals ook subsidies slechts toegekend worden op basis van een sterk beleidsplan, geldt ook voor instellingen die meer met eigen of andere inkomsten willen werken dat er een stevige en professionele basis nodig is. Het is daarom belangrijk in te zien dat de banden met economie niet verengd mogen worden tot enkel het financiële luik.

Het voorstel van het atelier 'Cultuurmanagement en culturele economie' in doorbraak 3, acties 2.3 en 2.4 aangaande 'governance' en het oprichten van een pool van ondernemers, hoort in hetzelfde pleidooi voor meer professioneel gerunde instellingen thuis. Een Raad van Bestuur is voor een organisatie het hoogste orgaan. Inzet, passie en competentie moeten er hand in hand gaan.

2.4 Attitudeverandering wat betreft het omgaan met archivering, digitalisering en infrastructuur

Het atelier 'E-cultuur en digitalisering' heeft met de doorbraken 4 – **'Ruime beschikbaarheid van digitale content en duurzame bewaring'** – en 6 – **'Herkalibreren van de toepassing van het auteursrecht'** – twee doorbraken geformuleerd die ook voor de sectorraad hoogdringend zijn.

In zijn memorandum⁷ wees de sectorraad al op het belang van een gecoördineerd beleid rond digitalisering van het Vlaams cultureel en audiovisueel erfgoed. Hij schreef onder meer: *'Via een brede bewustwordingscampagne moet ook het bedrijfsleven aandacht krijgen voor zijn archieven [...]; 'Digitaal ontstaan en bewaard archiefmateriaal dient op dit ogenblik één van de belangrijkste aandachtspunten te zijn voor de archiefvormers op elk niveau' en 'De noodzaak voor een digitaal depot is groot. Een belangrijke extra factor is publieksontsluiting [...].'*

Archieven (van kunstenaars en culturele of erfgoedwerkers, van kleine of grote culturele instellingen, van onderwijsinstellingen en van bedrijven) gaan nog al te vaak verloren. In vele gevallen vormt niet-bewaring mogelijk een groot verlies voor toekomstige onderzoekers of geïnteresseerden. Hoewel er hier en daar stappen worden gezet, recent bijvoorbeeld nog een studiedag en bijhorende publicatie van het Letterenhuis Antwerpen, is er een veel bredere basis nodig dan nu het geval is, en heeft de sector nood aan duidelijke en duidelijk gecommuniceerde richtlijnen.

De klemtoon moet liggen op een ruime beschikbaarheid, waarbij digitaliseren een goede manier kan zijn om een verhoogde toegankelijkheid te bereiken. Een aantal problemen moet echter worden aangepakt alvorens er werkelijk vooruitgang kan worden geboekt.

- Erover spreken is één ding, het doen is nog iets anders. Krijgen de archiefvormers wel genoeg tools aangereikt? Zijn er standaarden voorzien, of opleidingen? Is terugkoppeling naar een onderzoekscentrum, een universiteit of hogeschool mogelijk vanuit het veld? Het antwoord op deze vragen is in de meeste gevallen: te weinig.

⁶ Verslag van de Sectorraad Kunsten en Erfgoed, 10 december 2009.

⁷ SARC, *Memorandum 200-2014*. Memorandum van de Sectorraad Kunsten en Erfgoed, p. 27.

- Er zijn organisaties of projecten waarvan de sectorraad veel heil verwacht: Europeana, de Krook, IBBT,... De mogelijkheden van deze en eventuele andere organisaties moeten verspreid worden in het culturele veld én daarbuiten. Daarbij moeten potentiële archiefvormers weten welke de mogelijkheden zijn, en wat de praktische consequenties daarvan zijn.
- Naast een methode en duidelijke richtlijnen zijn er ook middelen nodig, hoewel de sectorraad overtuigd is dat ook met weinig middelen momenteel al veel bereikt kan worden.
- Tot slot blijft het beschermen, respecteren en valoriseren van het auteursrecht in een digitaal tijdperk is van cruciaal belang voor de toekomst van de creatieve sectoren. Anderzijds wordt archiefvorming echter vaak belemmerd door te strikte interpretatie van auteurs- en aanverwante rechten. De dialoog met de federale overheid op dit vlak dient dan ook een versnelling hoger geschakeld te worden.

Daarnaast kan het probleem van piraterij niet genegeerd worden. Piraterij is alom tegenwoordig in onder meer de audiovisuele sector. Indien hier niet doeltreffend tegen opgetreden wordt, komen alle toekomstige business modellen onder druk te staan. We moeten op zoek naar een systeem waarbij een context gecreëerd wordt waarin auteursrechtelijk beschermde content op een beschermde én exploiteerbare manier kan worden aangeboden.

Een ander belangrijk aspect in verband met het oog op de overkoepelende doelstelling, is de eerste doorbraak, actie 3, zoals geformuleerd door het atelier 'Eco-cultuur': **'Overheidsinstrumentarium ontwikkelen met betrekking tot infrastructuur'**.

Het is de overtuiging van de sectorraad dat een constante onderhoudspolitiek op lange termijn goedkoper en duurzamer is, en dat infrastructuur beter goed onderhouden wordt dan dat er dure herstellingen moeten worden uitgevoerd. In tijden van budgettaire schaarste, is het nodig zulke 'goedkopere' lange termijn oplossingen te omarmen. In het Memorandum van de sectorraad⁸, wordt hierover in punt 7.2 gezegd: 'De Sectorraad Kunsten en Erfgoed dringt aan op een duidelijke en structurele visie op onderhoud van de infrastructuur, zowel voor de eigen overheidsinstellingen als voor aanvragen uit het veld. De Vlaamse overheid moet hiervoor voldoende middelen beschikbaar stellen. Aandachtspunten zijn presentatieplekken en de raadpleeg- en onderzoeksinfrastructuur.'

3. Vergeten aandachtspunt: kunstenaar zelf

De sectorraad wil tot slot nogmaals benadrukken hoe belangrijk het is de kunstenaars als creatieve motor niet te vergeten. Dit misten we toch in de teksten die uit het Cultuurforum naar voren kwamen.

In een gemeenschap waarin zoveel mensen met passie en inzet in de weer zijn om het culturele klimaat te verbeteren, wordt de essentie toch nog opvallend vaak vergeten: de mensen die creatief bezig zijn op een professionele manier. We wensen namelijk een situatie waarin zij (relatief) zorgeloos en op een duurzame manier hun werk kunnen blijven doen.

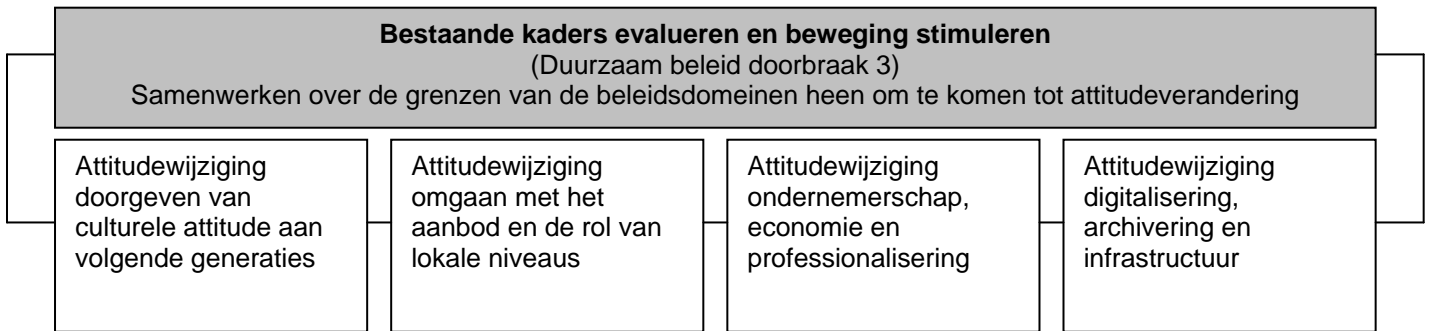
Voorlopig is er nog steeds geen beweging in de dossiers zoals het kunstenaarsstatuut, het leenrecht, het cultureel verdrag. Als sectorraad willen we de aandacht hierop blijven vestigen en mee helpen zoeken naar hefbomen om dit (ook federaal en samen met het andere landsgedeelte) te realiseren.

4. Besluit

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed heeft in bovenstaande tekst geprobeerd de teksten die uit de verschillende ateliers van het Cultuurforum zijn gekomen goed te lezen, en er op verder te denken. Samengevat wil hij vooral een beleid waarbij de sector, maar ook andere domeinen van het maatschappelijk leven, gestimuleerd wordt om op enkele belangrijke vlakken een mentaliteitswijziging door te voeren.

⁸ SARC, *Memorandum 2009-2014*, Memorandum van de Sectorraad Kunsten en Erfgoed, p. 26

Samengevat:

Sommige zaken die hierboven zijn aangeraakt, zullen door de sectorraad verder uitgewerkt worden in de komende weken, maanden en jaren. We willen dit altijd doen in dialoog: met het veld, met de andere domeinen, met de overheid. De Sectorraad Kunsten en Erfgoed zal bijvoorbeeld al in het najaar van 2010 met teksten naar buiten treden die in enkele werkgroepen werden voorbereid. Ook voor andere thema's willen we deze werkwijze aanhouden, omdat we vinden dat er zo dieper en beter kan worden nagedacht en gepraat over de belangrijke uitdagingen waar de sector voor staat.

De sectorraad is dan ook steeds bereid dit advies verder toe te lichten in een onderhoud met de minister.

Namens de Sectorraad Kunsten en Erfgoed,

Johan Thielemans, voorzitter
Chantal De Smet, ondervoorzitter
Hanne Schuermans, secretaris